

مرکز اسفهان هنر و فرهنگ

واقع شده به سرزمین فرهنگ و هنر در خیابان باغ گلستانه / کتابخانه مرکزی

گردشگری خلاق

باتکیه برجایگاه عرفان اسلام در هنر و معماری صفوی

دوشنبه ۲۹ مرداد ماه ۹۷ ساعت: ۱۷ تا ۲۰

خیابان باغ گلستانه / کتابخانه مرکزی

سبحان الله

این بحث ریشه در حکمت دیرینی دارد که در این سرزمین ریشه داشته که بحث بسیار جالبی است و امیدوارم مفید واقع بشود. این نقوش مبتنی بر هندسه است و پشتوانه هندسه ریاضیات است. پشتوانه ریاضیات اعداد هستند، پشت اعداد ممکن است حروف نمادین باشد ممکن است از به هم پیوستن این اعداد جملات و کلمات خاصی ساخته شود این مسئله پیشینه تاریخی داشته است؟ لازم شد که من ورود بکنم به دانش اعداد و حروف که در تمام تمدن های بشری تاریخچه خیلی عمیق و بزرگی دارد. کتاب های بسیار زیادی از دانشمندان ما برای ما به جا مانده که فقط به دلیل پیر شدن به خانه سالمندان فرستادیم و احوال ایشان را نمی پرسیم و من به کتابخانه ها رفتم از جمله کتابخانه آیت الله مرعشی که گنجینه ایست از این مباحث و خانه سالمندان این کتب و خواندن این نسخ خطی با خط های دیوانی مغشوش شده بود و پراز لگه بود جای مهم مطلب پاک شده بود و با زجر فراوان چیزهایی یافتیم که می خواهم آنها را با شما به اشتراک بگذارم. دانشمندان این علوم نظرشان با باستان شناسان و زبان شناسان این علوم در مورد پدیداری خط و خوشنویسی یکی نیست چون زبان شناسان تئوری هایشان مبتنی بر یافته های باستان شناسان است اما در این کتب می گوید این دانش حروف و اعداد مبتنی بر حروف ۲۸ گانه، اولین بار جبرئیل به حضرت آدم آموخت، آدم به شیث آموخت، شیث به نوح آموخت و نوح از میان فرزندانش به هام آموخته ام پس از طوفان نوح در سرزمین مصر سکنی گزید و مصریان از فرزندان هام هستند و چنین شد که مصریان باستان در علوم کُلُّه السِّرِّ سرآمد آن دوران شدند که حاصل آن همچنان باعث حیرت همگان است مانند آنچه از معماری آن زمان به جای مانده است. به هر روی این به پیامبران قوم بنی اسرائیل رسید و به ادیان توحیدی ابراهیم راه یافت و همینجور به جلو آمد. در همین کتب اشاره شده که جبرئیل بر پیامبر اسلام نازل شد و اتمم و اکمل این علم را بر پیامبر اسلام نازل کرد و آموخت. حضرت علی (ع) این علم را در دو کتاب به رشته تحریر در آورد به نام جفرو جامعه و اگر در لغت نامه دهخدا ذیل کلمه جفرو رجوع بکنید دقیقاً این حکایت و روایت نوشته شده است و اعتقاد شیعه این است که این دو جلد تمام وقایع خلقت و نظام خلقت با محاسباتش وجود دارد و در دست امام زمان عج است و دانش اصلی با ظهور ایشان شکل می گیرد.

اگر شما بخواهید هنر زرتشتی را درک بکنید باید به اوستا رجوع کنید. اول دین اوستا را درک بکنید و بعد هنر اوستا را درک می‌کنید هنر میترائیسم و یزدمسنایی را درک بکنید باید آرا و تفکرات آنها را درک بکنید، هنر یهودی به چه معناست؟ یعنی هنری که گفتمان دین یهود را می‌کند هنر اسلامی بخشی از هنر است که گفتمان اسلامی می‌کند. بخشی از هنر اسلامی مربوط به هنر اسلامی است یعنی گفتمان اسلامی دارد که یکی از جلوه‌های آن همین مسجد شیخ لطف الله است. هنر اسلامی را باید از نظر زیر بنای فکری در دوره اسلامی واکاوی و درک بکنیم تا بتوانیم با گفتمان آن آشنا شویم. جالب است که این دانش با یک جدول ۴ در ۷ آغاز می‌شود و به آن دایره ابجد می‌گویند، خود قدم اول برای من سوال بود، یک مستطیل که به آن دایره می‌گویند و به هر کسی میگفتم میگفتن یعنی محدوده حروف ولی باز قانع نشدم تا اینکه رسیدم به یک سیستم دوار و کاملاً تناوبی در حروف و در جدولی که به دست آوردم از کتب مختلفی استفاده کردم اما جمیع ۱۱ جدولی که منسوب به نام هو یا هو است اینجا در یک جدول در کنار هم آمده‌اند. در این جدول شما اسامی خداوند را می‌بینید بعد فرشتگان موکل نام خداوند و این حرف مثلاً «ط» که فرشته اش اسماعیل است و عددی که به «ط» منتسب است عدد ۹ است، سه نظام عددی می‌بینید در کنار این نظام ابجدی که ابجد کبیر است ابجد وسطی و ابجد صغیر و بعد انتساب این حروف و اعداد به عناصر اربعه را می‌بینیم، بعد از این ۲۸ حرف، ۱۴ اساس داریم و ۱۴ نظیره که خود بحثی است تخصصی و بعد انتسابشان به کواکب سبعة، بعد روزهای هفته که الف با یکشنبه آغاز می‌شود و دوباره برمی‌گردد به یکشنبه و هفت روز هفته را در این چارت داریم.

این دانش یک دانش میان رشته‌ای است مابین اعداد ریاضیات، حروف و ادبیات، قرآن به عنوان یک پایه دینی و نجوم، این دانش میان رشته‌ای در طب هم سابقه پیدا می‌کند در علم کیمیاگری آن زمان نیز به چشم می‌خورد. در تمام شئون زندگی مردم گذشته این دانش وجود داشته است. کتابی داریم به نام نصاب الصبیان از ابونصر فراهی سگزی یا سجزی، این کتاب اولین کتابی بوده که بچه‌ها در مکتب خانه می‌خوانده‌اند و همه دانش‌های لازم پایه را به صورت شعر درآورده بوده و بچه‌ها این را به صورت شعر یاد می‌گرفتند تا فراموش نکنند.

بسیاری از اسما خداوند را در چیزی می نوشتند که به آن وفق مربع وفق مثلث وفق مخمص و... می گفتند بنده در اول گمان می کردم وفق مثلث باید شکل مثلث باشد و بعد متوجه شدم که گفتمان این با ریاضیات امروز کاملاً متفاوت است مربعی که هر ضلع آن به سه بخش تقسیم شود یعنی بشود ۹ خانه به آن مثلث می گویند و به مربع، مربع می گویند چون ۴ در ۴ است در وفق مربع اسماء الهی را می نوشتند برای منظوره‌های خاص و حاجت گرفتن که به آداب خاصی می نوشتند و هر کسی که بنویسد عامل نیست و اثرگذار نیز نیست مرگب و کاغذ این امر باید خاص باشد ساعت این کار از نظر وقت نجومی باید خاص باشد، فرد خاص در جهت جغرافیایی خاص با اذکار خاص باید این را بنویسد تا این وفق مربع اثر گذار باشد. تمامی ۹۹ نام خداوند که حدود ۷۸ درصد آن چهار حرفی است در وفق مربع نوشته می شده و حدود ۱۵ درصد آن که ۳ حرفی است با ال معرفه ۴ حرفی می شود. در این تصویر نام مصور خداوند نوشته شده است. شرایط نوشتن این مصور از نظر نظم هندسی باید به گونه ای باشد که اگر اعداد متناسب به هر حرف را به صورت وفق عددی بنویسیم تمام سطور جمعش یکی دربیاید. جمع ابجد کبیر مصور ۳۳۶ است و جمع هر ستون ۳۳۶ می شود، جمع قطر نیز ۳۳۶ می شود و هر ۴ تایی که با هم جمع می شود حاصل جمع آن ۳۳۶ است در این مربع ما می توانیم ۱۸ بار اسم مصور را بدون تکرار بخوانیم. این مربع ۱۶ خانه دارد و ۱۶ یکی از اعداد بسیار مهم در هنر اسلامی است که ۱۶ در اصل ۷ است و این به چه معناست؟

در علم العداد اسلامی و علم الاعداد یهود که جزء کهن ترین علم الاعدادهاست می گوید هر عدد که شما فرض کنید یک است تا نه و صفر هم وجود ندارد. مثلاً من می گویم ۲۵۶، می گوید: اجماع عددی آن جوهر عددی آن است یعنی ۲ و ۵ و ۶ را جمع کنی می شود ۱۳ و جمع ۱ و ۳ می شود ۴ و می گوید ۲۵۶ در اصل ۴ است پس حروف در این مربع هر کدام جای خاصی دارند و حتی هر کدام از این خانه ها موکل از فرشته ها دارد و اسم آن فرشته با محاسبات در می آید هر کدام از این خانه ها به عناصر اربعه ربط دارد؛ عناصر اربعه آب و باد و خاک و آتش به زبان عربی می شود نار و تراب و ماء و هوا اگر شماره حروف اینها را بنویسیم و با هم جمع کنیم میرسیم به ۱۶ و به ۷. درسته که می گوئیم عناصر اربعه که ۴*۷ می شود ۲۸ و ۲۸ حرف عربی از

آن خارج می‌شود و جالب است بدانید ۲۸ حرف عربی در این کتب حروف آدمیه را نوشته حروف نوحیه را نوشته حروف ادریسیه را نوشته حروف زمان حضرت ابراهیم را نوشته حروف عبری را نوشته و حروف عربی را نیز نوشته و همه اینها ۲۸ گانه هستند حتی حروف خط مشجر نیز ۲۸ گانه است. حالا به طبایع اربعه می‌رسیم که سردی و خشکی و گرمی و تری است که می‌شود رطب، یابس، حارد و بارد و اگر حروف اینها را نیز جدا بنویسیم و به عدد تبدیل کنیم دوباره به ۷ خواهیم رسید فرمان خلقت کُن فیکون باز به ۷ می‌رسد، ۴ قل به ۷ و غیره .

ما هر حرف را مرکز مربع در نظر می‌گیریم، بعد حروف یکسان را به هم وصل کنیم، یک ستاره ایجاد می‌شود که این ستاره مبنای تمامی نقوش گره ماست. ما با ادامه دادن خطوط یک کادر کامل تری به دست می‌آوریم حروف را حذف می‌کنیم، بعد آلات و لقاط گره را درون آن انتخاب می‌کنیم .

عدد ۴ در علم اعداد اسلامی بسیار جایگاه خاصی دارد و مرکز ثقل اعداد ما بین ۱ تا ۹ است و نور منتسب به ۴ رنگ سبز در نظر گرفته می‌شود، مثل نورهای رنگین کمان که عدد ۴ دقیقاً روی رنگ سبز می‌نشیند. ۴ ملائکه مقرب درگاه خداوند و یا ۴ نام خدا که می‌شود ائمه الاسماء حی و مرید و علیم و قادر که منتسب به ۴ فرشته مقرب الهی هستند و از همه مهمتر الحی است. در هنرهای اماکن مقدسه دوره صفوی نقوش گره را از سنگ ازاره به بالا می‌بینیم، جایی که کسی به آن پا یا تکیه نزنند در حالی که ما از این نقش در پیاده روها استفاده می‌کنیم و روی آن راه می‌رویم . ۶ کند مبنای بسیاری از گره‌های دیگر است.

رمزپردازی عددی در گزیده ابنیه تاریخی شاخص اصفهان صفوی

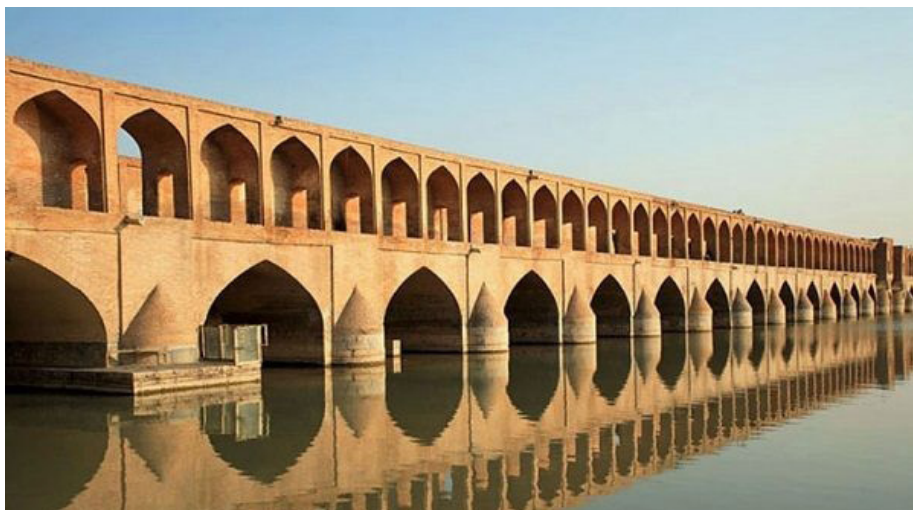
اگر ما بخواهیم یک گردشگری خلاق داشته باشیم باید راهنماها را با این موضوعات و این مباحث حکمی پشتوانه هنر و نیز با تکنیک های ساخت آشنا کنیم.

عالی قاپو

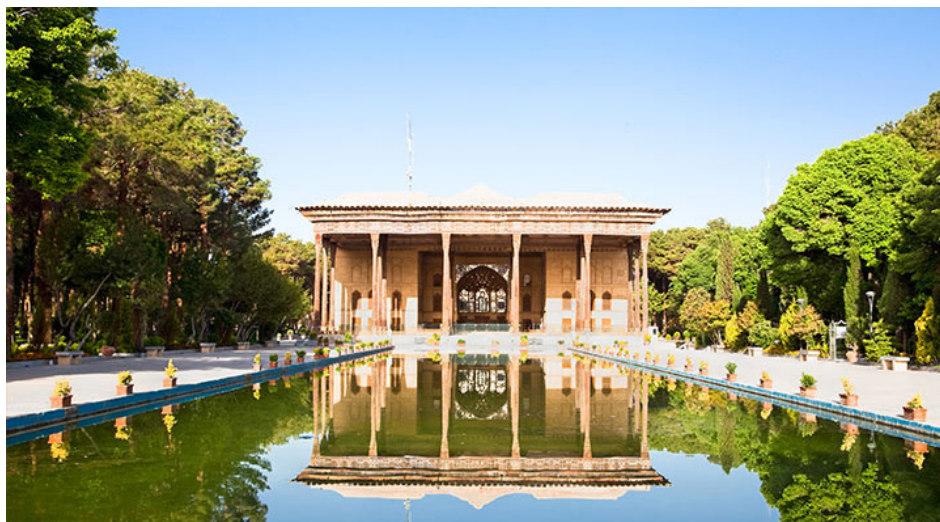
عالی قاپو ۱۸ ستون دارد. ما چرا ۱۸ تا. ۱۸ نام الحیّ خداوند است و مهم ترین نام خداوند از دیدگاه این دانش است. صدرالدین قونوی عارف بزرگ و شاگرد بلافصل محی الدین ابن عربی در کتاب جاودان خود به نام اعجاز البیان تصریح می کند که مهم ترین نام خداوند الحیّ است. این که الحیّ ۱۸ است در اصل ۹ است، عدد ۹ را در هر عددی ضرب کنید اجماعش دوباره به ۹ برمی گردد و هیچ عدد دیگری چنین ویژگی ندارد. این عدد ۱۸ را در آن مربع داشتیم و هر نام خداوند را که بنویسید ۱۸ بار تکرار می شود می توانید ۱۸ را در ۳۳۶ نام مصوّر خداوند بکنید و بعد بررسی کنید که آیا اجماع آن به ۹ بازمی گردد؟ در اینجا وقتی پادشاه برای یک ساخت درباری ۱۸ ستون در نظر می گیرد در واقع معمار برای پادشاه و حکومت دعای استدام حکومت می کند یعنی این گفتمان داخل این ۱۸ ستون است وظیفه ستون استوار نگه داشتن یک بناست، با ۱۸ ستون این بنا سرپا نگه داشته می شود و برای صاحب آن بنا دعای طول عمر و زنده بودن و استدام می کند.

سی و سه پل

اکنون سی و سه پل ۳۵ دهانه دارد که در اصل ۴۰ دهانه داشته است. و در ابتدا از زیر ۳۳ دهانه آب رد می‌شده است و سازنده این پل الله وردی خان است. این سی و سه دهانه که انعکاس آن در آب ۶۶ می‌شود و ۶۶ به ابجد کبیر الله است و به ابجد صغیر بسم الله الرحمن الرحیم است. حجره‌های بالای سی و سه پل ۹۹ عدد است و اجماع عددی ۹۹ می‌شود ۱۸ و باز نام الحی و دعای پاینده بودن و زنده بودن. اما عدد ۳۳ که در سنت مسیحی، مسیح ۳۳ سال در زمین زیست در سنت یهودی داوود ۳۳ سال حکومت کرد، در کمدی الهی دانتیه سه تا ۳۳ تا فصل دارد و در کل ۹۹ فصل دارد، در اساطیر هندی ۳۳ با صورت خدا و موجودات الهی مرتبط است.

که ۱۸ ستون جلو دارد و دو ستون عقب دارد، اما چرا ۴۰ ستون نه و ۲۰ ستون و انعکاس در آب بشود ۴۰ ستون؟ و شاید بیان می‌کند که این فیزیک و متافیزیک یک پیوستار هستند و مجموعه اینها جهان ما را ساخته است. جالب است بدانید که عدد ۴۰ مانند عدد ۷ عدد کمال است، این اطلاعات از کتاب راز اعداد آنه ماری شیمل (Annemarie Schimmel) دانشمند بزرگ آلمانی است. ایشان در کتاب خود می‌گوید جمع ۲۸ گانه منازل قمر و ۱۲ برج منطقه البروج عدد ۴۰ خواهد بود. ۴۰ روز طوفان نوح، ۴۰ سال سرگردانی بنی اسرائیل، ۴۰ شبانه روز عبادت موسی در کوه طور، ۴۰ روزی که شیطان در بیابان مسیح را وسوسه کرد، مبعوث شدن پیامبر اسلام در ۴۰ سالگی در سنت اسلامی دوره‌های بارداری را به ۷ چهل روز تقسیم بندی می‌کرده اند و اعتماد داشتند در ابتدای سوّمین ۴۰ روز روح به جنین دمیده می‌شود. عدد ۴۰ حرفش می‌شود میم. صدرالدین قونوی می‌گوید در الله ۳ میم وجود دارد، در بست ملفوظی می‌شود الف لام لام لام ها سه میم وجود دارد و می‌گوید خود میم که ۴۰ است اگر بسط داده شود می‌شود میم ۱۰+۴۰+۴۰ که می‌شود ۹۰ که ۹ چیست؟ الحی در پیربکران در امام زاده یک کتیه مربع می‌بینید اسماء الحسنی است به خط بنایی با کرسی اسپیرال رفته به مرکز دقیقاً در مرکز این مربع نام الحی خداوند است و این اتفاقی نیست. نام پیامبر محمد است «م ح م د» نام آسمانی پیامبر احمد

است که یک میم دارد و اگر این میم را برداریم می شود احد و نام خود خداوند است صوفیه در دوره صوفیه این اعتقاد را داشته که بین انسان و خدایش ۴۰ مرتبت سیر و سلوکی وجود دارد تا به مرتبتی برسد که به آن کمال الانقطاع الیک یعنی بین او و خدایش هیچ انقطاعی نباشد. یک حدیث نبوی داریم که می گوید اگر کسی از امت من ۴۰ حدیث را حفظ و ترویج کند در آن دنیا جایگاه ایشان در بهشت است و خداوند ایشان را به عنوان فقها محشور می کند. آن ماری شیمل می گوید شاید این حدیث باعث شده که بسیاری از نسخه ها با تیترا بعین ساخته بشود. در کتاب جامع احیاء علوم الدین از متکلم و عارف بزرگ قرون وسطی ابو حامد غزالی از ۴۰ فصل تشکیل شده که سیر انسان و مراحل آمادگی انسان تا ملاقات با خدا را در ۴۰ فصل بررسی می کند و فصل ۴۰ دقیقاً رسیدن انسان به خداست، چله نشینی، چله خانه. سن اگوستین ۴۰ را به عنوان حاصل ضرب یعنی حاصل ضرب ۴ زمان و ۱۰ یعنی معرفت تفسیر می کند، یعنی زندگی و زمان خود را با معرفت طی کن اگوستین می گوید ۴۰ به معرفت روزگار اشاره دارد.

همانند گره ۴ قل در پنجره ای در چهلستون و معبد پودونگ در شانگهای چین (هم زمان با دوره صفوی) که ما شاهد گره های چهار قل هستیم. در آن دوران اعتقاد داشتند هنگامی که نور از روزنه های این پنجره ها به داخل می آید ایشان را از شر شیطان در امان می دارد.

شاه عباس خوابی می بیند و در نتیجه مکانی برای تجسم سوره سجده آماده می کنند، سوره سجده سی و دومین سوره قرآن است و اگیره شمس مرکزی ۳۲ و اگیره است، اما ترنج ها ۹ عدد است ۳۲ بار نام الحی گفته می شود با احتساب نیم ترنج ها البته از سر گنبد تا کف گنبد ۱۸ متر است و قطر دهانه ۱۸ متر است و در گردنه گنبد ۱۶ پنجره داریم و عدد کلمه نور به ۴ برمی گشت و ۴ ضربدر ۴ می شود ۱۶ و این پنجره ها واسطه نور هستند و ما هر گاه عدد ۱۶ داریم عناصر اربعه را داریم. عدد ۴ قل را داریم قوانین خلقت کن فیکون را داریم و ... از بیرون دور گنبد ۱۳۶ مرتبه نام الله تکرار شده است. ۱۳۶ نام المومن خداوند است و به گونه ای بیان می کند هر کس زیر این گنبد قرار بگیرد از بدی روزگار و شر شیطان در امان است.